

BG

BG

BG

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

Брюксел, 5.2.2010
COM(2010)25 окончателен

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Предложение за съвместния доклад относно социалната закрила и социалното
приобщаване 2010 г.**

SEC(2010)98
SEC(2010)99

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Предложение за съвместния доклад относно социалната закрила и социалното приобщаване 2010 г.

Основни послания

Енергичната намеса на публичните органи и т.нар. „автоматични стабилизатори“ в европейските социални системи ограничиха икономическите и социалните последици от най-сериозната от десетилетия рецесия. На този етап обаче е трудно да се оцени в пълна степен какво струваше на хората тази криза. Все още въздействието ѝ върху пазарите на труда и населението, особено най-уязвимите групи, не се е разгънало в пълна степен. Полагането на усилия за редовното наблюдение на социалните тенденции и подобряването на социалната статистика са от ключово значение за своевременното разработване на ефективни отговори и оценката на тяхното въздействие.

При кризата се очертаха големи различия в рамките на ЕС. Нейният обхват, размери и последици варират подобно на капацитета на националните социални системи за осигуряване на адекватна закрила. *Не всички държави-членки имат финансови средства да удовлетворят нарастващото търсене и при някои са налице големи „пролуки“ в мрежите им за социална закрила, чието намаляване понастоящем е с приоритетно значение.*

В същото време необходимостта от овладяване на увеличението на публичните разходи налага подобрене на качеството на намесата, а в някои случаи — набелязване на ясни приоритети. *Това означава по-ефективно социално приобщаване и социална закрила в съответствие с принципите на всеобща достъпност, адекватност и устойчивост.*

Възможно е безработицата да остане на високи нива за известно време, като по този начин ще е налице опасност от дългосрочно изключване. Следва борбата с безработицата да бъде съчетавана с насърчаване на развитието на пазари на труда, които способстват за интеграцията на работещите. Предвид настоящото възстановяване на икономиката е необходимо политиките да подготвят хората да се възползват от възможностите за работа, да насърчават качествените работни места и да предотвратяват дългосрочната зависимост от социалната система. *Активното приобщаване е в състояние да съчетае целите на борбата с бедността, на увеличаването на участието в пазарите на труда и подобряването на ефективността на социалните разходи.*

Трябва да се обръща постоянно внимание на старите и новите форми на бедност и изключване в условията на застаряване на населението и бързо променящите се общества, отворени към глобализацията и миграционните потоци. *Предотвратяването на бедността и борбата с нея, в частност детската бедност, са от ключово значение*

за бъдещето на Европа, като по този начин ще се избегне загубата на човешки потенциал.

Поради кризата бедността се задълбочи в много аспекти, например изключването в областта на жилищното настаняване. През последното десетилетие достъпността, бездомността, поляризацията в социалната и жилищната сфера и новите причини за загуба на жилище са повод за все по-нарастваща тревога за публичните органи, които често не разполагат с адекватна информация и системи за оценка в тази сфера. *Цялостните стратегии за борба с изключването в областта на жилищното настаняване и за борба с бездомността имат важна роля в областта на политиките за периода след кризата с оглед на изграждането на сплотени и устойчиви общества от екологична гледна точка.*

Икономическите трудности подкопават психическото и физическото здраве и могат да задълбочат неравенствата в здравеопазването. Въздействието на кризата ще варира в зависимост от първоначалното състояние на здравеопазването и от капацитета на държавите-членки да се справят с предизвикателствата. *Нарастващото търсене в съчетание със силен натиск върху бюджета поражда още по-голяма необходимост от ефективност на здравните системи. Предизвикателство е подобриенето на ефективността, като едновременно с това се гарантира достъпът за всички лица до качествени здравни грижи.*

Досега пенсионерите бяха относително по-слабо засегнати от кризата, въпреки че съкращаването на плащанията в някои държави с високи проценти на бедност между възрастните хора поражда тревога. *Същевременно кризата и по-лошите перспективи за растеж вероятно ще окажат въздействие върху всички видове пенсионни схеми и ще усложнят проблемите, свързани със застаряването на населението.* Тъй като пенсиите все повече зависят от вноските върху размера на възнагражденията през осигурителния период, адекватността на пенсиите ще е функция от способността на пазарите на труда да предоставят възможности за по-дълги и по-пълни осигурителни периоди.

Поради отчетливото преминаване към капиталови схеми на преден план излизат някои въпроси във връзка с разходите за бъдещите пенсии в условията на едно застаряващо общество. Това увеличава рисковете за пенсионните системи от развитието на финансовите пазари. *Различията в способността на капиталовите схеми да устоят на кризата показват разлики в концепцията, нормативната уредба и инвестиционната стратегия.* От значение ще бъде намирането на по-добър баланс между сигурността за осигуряващите се лица и достъпността, от една страна, и потенциалната печалба и загуба, от друга.

При кризата става видна добавената стойност на съгласуването между политиките чрез т.нар. „отворен метод на координация“ в областта на социалната закрила и социалното приобщаване (наричан по-долу „социален отворен метод на координация“) и тя даде още едно основание за пълното оползотворяване на потенциала на метода. При съвместното наблюдение на социалното въздействие на кризата станаха видни значимостта на взаимното обучение и обменът на добри практики. То даде възможност да се увеличи осведомеността и способства за намирането на отговор на общите предизвикателства.

Едновременно с извличането на поуки от кризата и от десетгодишното изпълнение на Лисабонската стратегия ще е необходимо както да се увеличи устойчивият растеж в съчетание със създаване на работни места и социално сближаване, така и систематично да се оценява напредъкът в социалната сфера, включително равнопоставеността на половете. Европейската година на борбата с бедността и социалното изключване (2010 г.) предоставя отлична възможност убедително да се препотвърди ангажиментът на ЕС от преди десет години за решителни действия за изкореняване на бедността и социалното изключване.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Енергичната намеса на публичните органи и т.нар. „автоматични стабилизатори“ изиграха основна роля за смекчаване на икономическите и социалните последици от кризата. Същевременно все още не са се проявили всички последици от кризата за хората. Според прогнозите на Комисията **безработицата** би могла да надвиши 10 % през 2010 г., като социалните разходи се увеличат от 27,5 % на 30,8 % от БВП между 2007 г. и 2010 г.

С 5 милиона повече безработни, отколкото в началото на кризата, приходите се свиха за много домакинства, като по този начин те са изложени на риска от изпадане в бедност и задлъжнялост, а някои от тях загубиха жилищата си. Мигрантите, младите хора, възрастните работещи, както и онези, които са на срочен договор, особено жените, бяха засегнати много рано, но безработицата касае и други незасегнати до настоящия момент категории. Възможно е за известно време безработицата да остане на високи нива със съпътстващите **рискове от дългосрочна безработица и изключване**.

Естеството, обхватът и последиците от кризата се различават в рамките на ЕС. Безработицата се увеличи от 2,7 % на 3,9 % в една държава и от 6,0 % на 20,9 % в друга. Също така преди кризата в държавите-членки положението беше различно от социална гледна точка. През 2008 г. **процентът на застрашените от изпадане в бедност** варираше между 9 % и 26 %. Обхватът и равнището на подкрепа от системите за социална закрила също се различаваха в отделните държави и социални групи. Мненията на обществеността също отразяват тези различия: през юни 2009 г. мнозинството хора смятаха, че кризата е увеличила бедността, но тези, които усещаха силното ѝ въздействие, бяха между 10 % и 69 %.

Отговорите от страна на публичните органи също варират по обхват и акценти. Комисията счита, че **разходите по мерките, предприети от съответни органи по тяхна преценка**, варират от по-малко от 1 % от БВП в някои държави до повече от 3,5 % в други. Според прогнозите на Комисията между 2007 г. и 2010 г. социалните разходи ще се увеличат с по-малко от 1 процентен пункт в три държави и до 6 % или повече — в други четири държави.

Държавите-членки използват възможностите по **Европейския социален фонд** за подобряване на подкрепата за безработните, за запазване на работните места и за подпомагане на най-уязвимите хора, изправени пред структурни пречки, за да се интегрират в пазара на труда. Те използват както гъвкавостта по ЕСФ за

приспособяване на оперативните програми, като внасяха необходимите изменения, така и опростяването, предложено от Комисията за подобрене на ефективността на фонда. По програмите по ЕСФ също така се предоставя финансова подкрепа за дългосрочните цели на равнището на ЕС по отношение на социалното приобщаване в подкрепа на възстановяването и социалното сближаване.

Кризата подчерта необходимостта от подкрепа на хората в моменти на големи бюджетни ограничения. Това извежда на преден план плановете на ЕС за **по-ефективно социално приобщаване и социална закрила**, следвайки принципите на всеобща достъпност, адекватност и устойчивост; касае се за дългосрочен аспект в рамките на социалния отворен метод на координация. Краткосрочните отговори следва да бъдат съгласувани със структурните реформи, необходими за модернизиране на социалната политика, предотвратяване на трайните вреди за икономиката и обществото и подготовка за дългосрочните предизвикателства, като застаряването на населението.

2. ЕФЕКТИВНИ ПОЛИТИКИ ЗА СОЦИАЛНО ПРИОБЩАВАНЕ ПО ВРЕМЕ НА КРИЗАТА И СЛЕД ТОВА

Понастоящем **безработицата** в ЕС е 9,1 % и би могла да достигне до 10,3 % през 2010 г. Процентът на безработните сред **младите хора** е повече от два пъти по-висок (20,7 %), както и сред **мигрантите** (19,1 %). Загубата на доходи засяга всички членове на семейството и, по-специално, **децата и другите зависими членове на семейството**. **Младите хора** са също засегнати от липсата на възможности за работа. Развитие на пенсионните системи спомогна за намаляване на рисковете от изпадане в бедност за **възрастните хора** в много държави. Кризата обаче заплашва достигането на адекватни пенсии в държавите, където бедността сред възрастните лица остава много висока.

Вероятно е кризата да засегне също така онези лица, които са **най-отдалечени от пазара на труда**, както неактивните лица, така и дългосрочно безработните. И по-рано нискоквалифицираните работници, хората с увреждания или психически проблеми, мигрантите, особено жените, имаха ограничен достъп до обучения и други услуги за повишаване на квалификацията. Усилията от последно време за насърчаване на заетостта за всички лица могат да бъдат затруднени от липсата на работни места и нарасналият натиск върху службите по обучението и заетостта.

Запазването на приемлив жизнен стандарт за всички хора е от ключово значение, за да се гарантира, че хората живеят достатъчно добре, и за да се осигурят тяхната заетост и възможности за обучение. Като цяло повечето европейци могат да разчитат на някои от **най-ефективните мрежи за социална закрила** в света, но въпреки това в тях съществуват „пролуки“.

Ефективността на **обезщетенията за безработица** варира много в зависимост от обхвата, продължителността, условията и коефициента на заместване на обезщетенията. Младите хора с кратък осигурителен стаж и някои от самонаетите лица нямат право на обезщетения за безработица, а заетите лица на непълно работно време или хората на срочен договор често получават по-ниски обезщетения от тези на другите заети лица.

Реформите за **развитие на стимулите за работа** доведоха до затягане на критериите за допустимост или до намаляване на равнището или периода на изплащане на обезщетенията. Заедно със засилването на акцента върху **мерките за активизиране** тези реформи допринесоха за намаляване на дългосрочната безработица. Те обаче не винаги намалиха **дългосрочната зависимост от социалната система**. Освен това, въпреки че няколко държави-членки удължиха периода на изплащане на обезщетенията и облекчиха критериите за допустимост в отговор на кризата, натискът върху **схемите за социално подпомагане за най-крайни случаи** започна да се увеличава, тъй като за все повече хора изтича правото да получават обезщетения за безработица. Това подчертава необходимостта от разработването на всеобхватни стратегии за хората, които повече нямат право на обезщетения, основани на **принципите на активното приобщаване**.

Обхватът и адекватността на **системите за минималните доходи** варират в голяма степен в ЕС. В повечето държави само социалното подпомагане не е достатъчно за преодоляване на бедността, но като цяло спомага за намаляването ѝ. Усилията от последно време за модернизиране на социалното подпомагане поставиха акцент върху финансовите стимули за работа, но липсата на ясни механизми за актуализиране на минималните доходи често водеше до **влошаване на адекватността на обезщетенията и помощите** във времето. Във всички държави **фактът, че не се използват правата по социалното подпомагане**, значително засяга ефективността на схемите, макар и в различна степен. Сложните правила, липсата на информация, оценката по усмотрение на съответния орган, административните грешки и страхът от мнението на другите хора са измежду многобройните причини, които обясняват това явление. Поради това има какво да се направи за увеличаване на ефективността на системите за минималните доходи.

Адекватната подкрепа на доходите е от ключова роля за хората, които се нуждаят от нея, но политиките също трябва да им помагат, за да участват в пазара на труда. Както разходите, така и участието в **мерките за активизиране, включително обучението през целия живот**, се подобриха през последните години. Същевременно трябва да се положат повече усилия, за да се гарантира, че мерките достигат до всички лица, включително нискоквалифицираните, младите и възрастните хора, самотните родители и онези, които прекъсват професионалната си кариера, за да се грижат за децата си, мигрантите и хората с увреждания. Опитът показва, че дългосрочната безработица и неактивността могат да продължат дълго след възстановяването от кризата. Модерните социалноосигурителни схеми са важно средство за предотвратяване на това да се разчита на помощи за продължително заболяване и на помощи за хора с увреждания или на схеми за ранно пенсиониране.

Адекватните и насочените към отделния човек **социални услуги и услуги по заетостта** са от основно значение за преодоляване на структурните пречки пред участието в пазара на труда и в обществото. Чрез качествени социални и здравни услуги е необходимо да се намери разрешение на личните, семейните и социалните трудности, пред които са изправени хората.

3. БЕЗДОМНОСТ И ИЗКЛЮЧВАНЕ В ОБЛАСТТА НА ЖИЛИЩНОТО НАСТАНЯВАНЕ

Недостигът на подходящи жилища е проблем от дълго време в повечето европейски държави. През последното десетилетие влошаващата се достъпност, бездомността, поляризацията в социалната и жилищната сфера и новите причини за загуба на жилище са повод за все по-нарастваща тревога за публичните органи. Предвид кризата и увеличението на безработицата някои държави отчитат повече **необслужвани жилищни заеми и случаи на отнемане на имота**. Също така съчетанието на ниски доходи и високи разходи е в основата на увеличения брой **процедури по отнемане на имущество по съдебен ред**. Държавите-членки реагираха с мерки за защита на получателите на ипотечни кредити, увеличиха подкрепата на доходите и подобриха предоставянето на социални и държавни жилища. В някои случаи бяха въведени целенасочени мерки, като настаняване на бездомни и планове за енергийна ефективност.

Стойността и качеството на жилището са от ключово значение за качеството на живота и благосъстоянието. 38 % от лицата, които са изправени пред риска от изпадане в бедност, харчат повече от 40 % от доходите си за своето жилище, което е повече от два пъти от средната стойност за населението като цяло (19 %). Също така те са изправени пред по-лоши жилищни условия, отколкото останалата част от населението, като повече от 27 % от тях живеят по много лица в едно жилище (средната стойност за Европа е 15 %), а 38 % са изправени пред най-малко един проблем във връзка със загуба на жилище (срещу 22 % за ЕС). Скорошните национални данни за **бездомниците и лицата без жилище** представят смесена картина, но показват, че положението се е влошило в няколко държави. За правилната оценка на проблема, което включва и лицата с несигурни и неподходящи жилища, е необходима обща и съгласувана на равнището на ЕС методология.

Почти всички държави-членки набелязват бездомността и изключването в областта на жилищното настаняване като повод за тревога и приеха **национални стратегии или стратегии на местно равнище**, които да спомогнат за увеличаване на осведомеността, да подобрят съгласуваността и прилагането на политиките и да определят източници на ресурси. Същевременно пред стратегиите в областта на жилищното настаняване стоят многобройни предизвикателства. Споделянето на отговорността за разработването и прилагането на политиката между националните и местните органи, доставчиците на услуги и НПО често е комплицирано. Най-успешните стратегии се характеризират с **ефективно управление** и със силно сътрудничество между всички участващи субекти. Налице е също така необходимост от цялостна **информация и оценка**. Наскоро приетите европейски показатели за жилищните разходи и загубата на жилище са важни, но все още липсват точни и последователни данни за бездомността в повечето държави-членки. Като цяло стратегиите са по-ефективни с **цели**, като например предотвратяване на бездомността, намаляване на продължителността ѝ, съсредоточаване на усилията върху най-тежките случаи, подобряване на качеството на услугите за бездомниците или предоставянето на достъпни жилища.

Причините за изключването в областта на жилищното настаняване могат да са структурни (безработица, бедност или липса на подходящи и достъпни жилища), лични (разделяне на семейството, болест), институционални (след напускане на лечебно заведение или затвор) или може да са свързани с дискриминация. Необходимо е

политиките да бъдат адаптирани към промените в бездомността и към новите рискови групи, като нископлатените лица, лицата с недобра работа или периодична работа, включително младите хора, мигрантите и мобилните работници.

Поради тази причина борбата с изключването в областта на жилищното настаняване и с бездомността изисква **цялостни политики**, съчетаващи **финансова подкрепа за лицата, ефективно регулиране и качествени социални услуги**, включително в областта на жилищното настаняване и заетостта, здравеопазването и социалната сфера. Необходимо е да се обръща повече внимание на стандартите за качество на социалните услуги и специфичните пречки, пред които са изправени бездомниците при достъпа си до тези услуги.

Социалните и държавните жилища са от ключово значение за политиката в областта на жилищното настаняване и често са основното решение в борбата с бездомността. Същевременно търсенето много често превишава предлагането. В някои случаи това се дължи на преориентирането на политиката към частните жилища. Качеството на съществуващите жилища остава предизвикателство въпреки усилията за подобрене на стандартите. Структурните фондове на ЕС, по-конкретно Европейският фонд за регионално развитие, биха могли да изиграят важна роля в регионите по цел „Сближаване“. Единственият начин за борба с изключването в областта на жилищното настаняване и бездомността е чрез програми за жилищно настаняване и възстановяване на населени зони, за да се насърчава устойчивото развитие на общините и за да се подпомагат различните социални групи.

Стратегиите за борба с изключването в областта на жилищното настаняване и с бездомността имат важна роля при изграждането на устойчива икономика от социална и екологична гледна точка и те би трябвало да са неделима част от стратегиите за периода след кризата.

4. ПОДОБРЯВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ ПРИ ВЛОШЕНИ УСЛОВИЯ И ПО-ГОЛЕМИ БЮДЖЕТНИ ОГРАНИЧЕНИЯ

Данните за **последниците от кризата върху здравеопазването** са все още малко, но опитът показва, че икономическите спадове увеличават рисковете за психическото и физическото здраве и с времето могат да се появят негативни ефекти. Здравният статус се влияе от обхвата и времетраенето на влошаването на икономическите и социалните условия. Непреките последици биха могли да произтекат от бюджетните ограничения, които затрудняват отговора на увеличената нужда от здравни грижи.

Внезапното увеличение на несигурността е стресов фактор, който засяга населението като цяло. Несигурността по отношение на работата, реструктурирането и дългосрочната безработица значително засягат психическото здраве, свързани са със самоубийства, злоупотреба с алкохол и наркотици, увеличават риска от сърдечносъдови заболявания и имат последици върху смъртността. Освен това по-ниските доходи на домакинствата могат да отложат във времето консултирането със здравен специалист и дори да са причината съответното лице да се откаже да потърси такава помощ. Това подчертава необходимостта от насърчаване на интегрирането в пазара на труда, за да се предотвратят здравните рискове.

Вероятно е последиците върху здравеопазването в ЕС да варират в зависимост от обхвата на икономическия спад и устойчивостта на здравния сектор и социалните политики. Някои от най-засегнатите от кризата държави-членки са измежду онези, в които относителното положение на здравната система е най-лошо и здравните политики са най-слабо развити. Различията се засилват от **мерките на публичните органи**. Докато някои държави са включили в мерките си за борба с кризата увеличение на здравните разходи, други е трябвало да намалят бюджетите на здравния си сектор. В държавите с по-слабо развита здравна система като цяло и с по-големи неравенства в здравеопазването се наблюдава и по-малка равнопоставеност от гледна точка на достъпа до грижи и минимални разходи в тази сфера. Ако оставим настрана натиска върху бюджета, тези държави може би не инвестират достатъчно за обезпечаване на здравето на своето население. В тези страни ще е необходимо увеличение на здравните разходи и тяхната ефективност, включително чрез по-добра осведоменост и превенция.

Значителните и увеличаващи се **неравенства в здравеопазването в държавите-членки** показват, че не всички се възползваха в еднаква степен от икономическия напредък, за да предоставят по-качествени здравни грижи. Предотвратимата смъртност и заболяемост са тежко бреме за обществото, намаляват заетостта, производителността и растежа, като едновременно с това увеличават натиска върху бюджета за здравния сектор. Премахването на неравенствата в здравеопазването изисква внимание към социалните детерминанти на здравето в сферата на всички политики, ефективно предоставяне на здравни грижи и преразглеждане на приоритетите. Намаляването на **неравенствата в здравеопазването между държавите-членки** изисква повишено внимание върху последиците за здравеопазването при използване на структурните фондове и всичките европейски политики.

Изправени пред повишаващите се нужди и свитите бюджети, подобрението на **ефективността** е ново неотложно изискване. В повечето държави-членки е вероятно държавният бюджет да бъде подложен на натиск в течение на години, което налага както набелязване на приоритети, така и ефективност. Здравните разходи са значителни по своя размер, като средно възлизат на 9 % от БВП и са в диапазона от 5 % до 11 %. До голяма степен разходите съответстват на БВП на глава от населението, но действителните разходи зависят от сложен набор от фактори. Ключовите структурни фактори включват новите технологии, увеличените очаквания, застаряването на населението и нарастването на случаите на нездравословен живот.

Концепцията, организирането и предоставянето на здравни грижи имат отчетливо въздействие върху **съотношението разходи/ползи** и сходни равнища на разходи могат да доведат до различни резултати. Това показва, че евентуални ползи в сектора могат да бъдат реализирани чрез подобрението на социалните детерминанти на здравето. Различията между системите по отношение на разходите и относителните цени повдигат въпроси за финансирането и предоставянето на грижите и приоритетите на политиката (напр. превенция или лечение). Също така здравният сектор има голям потенциал за създаване на работни места, той е от жизнено значение за завръщане по пътя на устойчивия растеж и заетостта. В тази сфера и в областта на дългосрочните грижи работят близо 10 % от общия брой заети лица и предвид застаряването на населението търсенето на здравни и социални услуги ще нараства.

5. ДЪЛГОСРОЧНИ ПОСЛЕДИЦИ ОТ ФИНАНСОВАТА И ИКОНОМИЧЕСКАТА КРИЗА ЗА ПЕНСИОННИТЕ СИСТЕМИ

До настоящия момент пенсионерите бяха относително слабо засегнати благодарение на стабилните си доходи, ниската инфлация и увеличението на размера на минималните пенсии през последните години. Слабо вероятно е лицата, които сега се пенсионират или ще се пенсионират в близко бъдеще, да бъдат силно засегнати, с изключение на тези в малко на брой държави-членки. Това е така, тъй като по-голямата част от доходите на пенсионерите идват от държавни **разходопокривни схеми**, които са доста устойчиви на краткосрочни циклични колебания, дори и ако бъдат подложени на увеличаващ се натиск предвид това, че при по-ниска заетост намаляват и вноските, и данъчната основа. Освен това в няколко държави, където капиталовите схеми имат значителна роля, изплащаните пенсии са често с фиксиран размер, като инвестиционният риск се поема от схемата, а не от отделното лице. В няколко държави-членки намаляването на вече не особено високите пенсии е повод за тревога, тъй като процентът на бедност сред възрастните хора вече беше висок.

Тъй като обаче пенсионните системи и тяхната икономическа среда се променят, дългосрочните последици от кризата биха могли да бъдат доста по-сериозни за **бъдещите пенсионери** при липса на достатъчни мерки.

При кризата станаха видни както уязвимостта на **капиталовите схеми** от колебанията на финансовите пазари, така и необходимостта за отговорните политически фактори, регулаторните и надзорните органи да насърчават по-предпазливото управление на пенсионноосигурителните вноски на хората, като по този начин се намери балансиран начин за извличане на ползи от капиталовите схеми. Големият диапазон на претърпените загуби и още по-големите различия по отношение на способностите за поемане на удара показват разликите в концепцията на пенсионните фондове и инвестиционните стратегии.

От различията по отношение на последиците в рамките на Съюза може да бъде почерпен ценен опит за начина, по който капиталовите схеми могат да бъдат подобрени, и може **да се намери по-добър баланс** за бъдещите пенсионери между **сигурност, достъпност и възвращаемост**. Поради това на дневен ред излизат промените в концепцията на капиталовите схеми и по-бързото приключване на незавършените части от новите задължителни схеми (напр. по-сигурни основни варианти, изменение на структурата на портфейлите с наближаване на пенсионирането, поставяне на таван за таксите, правила за преобразуването в анюитети и за етапа на изплащане). Изпълнението на тези цели ще бъде важна част от възвръщането на общественото доверие в капиталовите схеми. Освен това от кризата стана видно, че пенсионните фондове трябва да бъдат включени в мерките за стабилизиране на финансовите пазари. Нуждата от **по-добро регулиране** би имала и европейско измерение.

Бидейки значим факт, дългосрочното предизвикателство във връзка със **застаряването на населението** придобива още по-ясни очертания. Балансът между адекватност и устойчиво развитие — цел на десетилетие от реформи на пенсионната система — е под още по-голям натиск поради финансовата и икономическата криза. Нарастването на процента на заетостта сред възрастните хора и сред жените сега трябва да бъде

защитено от повишаващата се безработица. Мерките за борба с кризата подготвиха почвата за икономически растеж, но те и засегнаха трудно постигнатите подобрения на публичните финанси, за да се даде възможност за извънредни разходи предвид застаряването на населението. Тези загубени положителни аспекти ще трябва да бъдат възстановени.

Вероятно бъдещите пенсионери ще бъдат в по-голяма степен изложени на колебанията на пазара на труда и на финансовите пазари. Значимостта на капиталовите схеми, особено тези с фиксирани вноски, където инвестиционните рискове обикновено са поемани от осигуряващите се лица, по всяка вероятност ще се увеличава отчетливо. Също така пенсиите от държавните разходопокривни схеми във все по-голяма степен ще се основават на вноските върху размера на възнагражденията през осигурителния период и при настоящите тенденции единствено лицата с дълга професионална кариера и до голяма степен без прекъсване ще получат права на пълна (максимална) пенсия. Тази тенденция ще има особено силно въздействие върху жените. Адекватността няма да зависи само от способността на работещите да отговорят положително на новите стимули за работа в рамките на пенсионните системи. Тя ще зависи също от способността на пазарите на труда да осигурят достатъчно възможности за **по-дълга професионална кариера с по-малко прекъсвания**.

Реформите, извършени от повечето държави-членки, за да гарантират по-устойчиво развитие на пенсионната система, представляват много важна стъпка, но трябва да бъдат разширени с цел гарантиране на адекватни пенсии. Това ще изисква хората да работят повече и по-дълго. Освен реформите на пенсионната система, това би изисквало допълнителни мерки за подобряване функционирането на пазарите на труда и по-широк диапазон от източници за пенсионни доходи.

В сътрудничество с Комитета за икономическа политика Комитетът за социална закрила (КСЗ) има намерение да подложи на нова оценка напредъка от последното десетилетие на реформи на пенсионните системи в светлината на влошаването на условията поради кризата и нарасналата трудност за адекватни пенсии и устойчиво развитие на пенсионните системи в контекста на по-малък растеж и все по-отчетливи тенденции на застаряване на населението.

6. УПРАВЛЕНИЕ

От началото на кризата Комисията и КСЗ започнаха **съвместно наблюдение на социалните последици от кризата**, като обръщаха внимание на новите социални проблеми и новите мерки, предприети от публичните органи. Този подход беше представен на Съвета и включваше **задълбочен преглед на специфичните предизвикателства пред социалната политика**, като схеми за минималните доходи и капиталови схеми. Благодарение на него бяха получени нови възможности за **взаимно учене и обмен на добри практики** и той доведе до по-добра осведоменост и разбиране на общите предизвикателства.

Необходимостта от бърза реакция на кризата доведе много държави-членки до засилване на капацитета им за откриване на социалните проблеми и засилване на сътрудничеството между социалните и институционалните субекти. Те **разшириха**

своите познания за социалните последици от кризата, като използваха административни данни или специфични средства за наблюдение, включително нови изследвания. Бяха предприети стъпки за подобрене на актуалността на социалните изследвания на ЕС.

Държавите с установени **системи и практики за управление** се възползваха от ангажираността и мобилизирането на заинтересованите страни. Социалните партньори често имаха основна роля при разработване и изпълнение на краткосрочните мерки за пазарите на труда с цел запазване на работните места. Местните органи и НПО в Европа трябваше да отговорят на увеличеното търсене на социални помощи, обезщетения и услуги, въпреки че техните приходи намаляваха. Сътрудничеството и съгласуването между тези субекти беше ценна придобивка.

През септември 2009 г. КСЗ прие доклад: „*Growth Jobs and Social Progress*“ („*Растеж, заетост и социален напредък*“), в който беше показано, че през последното десетилетие ползите от растежа не бяха разпределени справедливо и че бедността и социалното изключване остават основни проблеми в повечето държави от ЕС, макар със съществени различия в рамките на Европа. Необходимо е да се направи систематична оценка на напредъка в социалната област, включително и равенството между половете. За тази цел засилването на социалния отворен метод на координация чрез увеличаване на неговата ефективност и популяризирането му са от основно значение.

Европейската година на борбата с бедността и социалното изключване (2010 г.) ще допринесе за нов тласък на решаването на тези проблеми чрез повишаване на осведомеността, засилване на партньорствата и установяването на диалог с други субекти. С нея ЕС следва категорично да препотвърди ангажимента си от преди десет години за решителен тласък на изкореняването на бедността и социалното изключване.